

Elvárások a pénzügyi oktatás terén egy primer kutatás tükrében

Baranyi Aranka – Csernák József – Csiszárík-Kocsir Ágnes

Összefoglalás

Magyarországon a 2008-as gazdasági válság hívta fel a figyelmet arra fontos tényre, hogy a helytelen pénzügyi döntések nem csupán az egyén, vagy a háztartás részére hordoz kockázatokat, de aggregálva a veszteségeket az egész nemzetgazdaságra nézve lehetnek következményei egy rossz pénzügyi döntésnek. A pénzügyi-gazdasági válság hatására a korábban euroba, svájci frankban vagy éppen japán jenben eladósodott háztartások hiteleik törlesztőrészeinek megfizetésénél esetenként az eredeti részlethez képest 30-40 százalékkal is többet kellett kifizetniük, miközben sorra veszítették el az emberek a munkahelyüket és kerültek kilátástalan helyzetbe. Utólag visszatekintve is generációs váltás szükséges ahhoz, hogy a rossz tapasztalatokat maguk mögött tudják hagyni az érinett családok. Alig, hogy sikerült több év nehézségének leküzdése után stabil pénzügyi helyzetbe kerülnie a magyar háztartásoknak hamarosan egy addig nem látott helyzettel kellett szembe nézni, ahol már azok a jól megszokott gazdaságirányítási-válságkezelési eszközök melyek régen „csodaszereként” hatottak már nem működtek. 2020 elején néhány hét leforgása alatt megismerkedtünk a pandémia, COVID-19, maszkhasználat, online oktatás, home office és még sorolhatnák más kifejezéseket is melyeket korábban nem ismertünk vagy használtunk mindennapi életünk során. Az alábbi kutatásunkban rövid összefoglalást adunk a hazai gazdaság teljesítményéről, majd ezt követően a háztartások pénzügyi attitűdjéről esik szó, s végül saját kutatásunk eredményeiről adunk számot, melynek kulcskérdése hogyan is vélekednek a válaszadók a mai pénzügyi oktatásról, mit is várnak el az oktatóktól a válaszadók.

Kulcsszavak: gazdasági teljesítmény, pandémia, pénzügyi attitűd, online oktatás

JEL: M21

Expectations in Financial Education in the Light of Primary Research

Abstract

The economic crisis of 2008 in Hungary drew attention to the important fact that improper financial decisions do not only entail risks for the individual or the household, but also aggregate losses for the whole economy can be the consequence of a bad financial decision. As a result of the financial and economic crisis, households previously indebted in euros, Swiss francs or even Japanese yen, had to pay up to 30-40% more than the original installment on their loans, while people lost their jobs and found themselves in a desperate situation. In retrospect, a generational shift is also needed to leave the bad experiences behind for the families affected. After years of difficulties, Hungarian households were soon faced with an unprecedented situation, where the familiar tools of economic governance and crisis management that used to work like "magic" no longer worked. At the beginning of 2020, within a few weeks, we were introduced to pandemics, COVID-19, masks, online education, home office and a list of other terms we had not previously known or used in our daily lives. In the following research we will give a brief summary

of the performance of the national economy, followed by a discussion on the financial attitudes of households, and finally we will present the results of our own research, the key question of which is how respondents think about financial education today and what they expect from educators.

Keywords: *economic performance, pandemic, financial attitudes, online education*

JEL: M21

Bevezetés

Jelen cikkünk alapvetően három fő részből épül fel, elsőként bemutatjuk a hazai gazdaság teljesítményének alakulását, hisz a pandémia jelentős kihívások elé állította nem csak a magyar, de az egész világ lakosságát és nemzeteit egyaránt. A gyors és hathatós intézkedések kidolgozása nem volt annyira közel és könnyen elérhető, mint ahogy ezt már a korábbi válságok során kipróbálták. A megszokott előrejelzési módszertanok csődöt mondtak, a döntéshozók számára azonnali indikátorok kellettek mellyel naprakészen lehetett követni a társadalom és a gazdaság állapotát. A jól bevált gazdaságstatisztikai módszerek nem tették lehetővé, hogy az adatok negyedév vagy féléves csúszással jelenjenek meg és majd annak tükrében megtörténtek az intézkedések. A pandémia azonnali kérdéseket generált és azonnali válaszokat várt, ezért tartjuk kiemelten fontosnak, hogy némi kitekintést adjunk a hazai gazdasági helyzetre és az előrejelzésekre, hisz témánk középpontjában a háztartások vannak, akik elszenvetői korunk legnagyobb világjárványának. Az adatokból jól látszik, hogy talán sikeresen kilábalunk a két éve tartó járványból. A háztartások a járvány idején inkább elodázták fogyasztásukat, igyekeztek tartalékolni, bár ehhez az is hozzájárult, hogy a kijárási korlátozások miatt a vásárlási szokásainkat is át kellett alakítanunk. Miként reagálunk a felmerülő pénzügyi problémákra és kérdésekre? Nos, erre ad választ a második része cikkünknek, ahol rövid kitekintést adunk az eddigiekben lebonyolított kutatások eredményeit áttekintve, s végül saját kutatásunk eredményéről számolunk be, vagyis a megkérdezettek mit is várnak el a pénzügyeket oktatóktól és mennyire tartják a mi válaszadóink fontosnak a pénzügyek oktatását felnőtt korban.

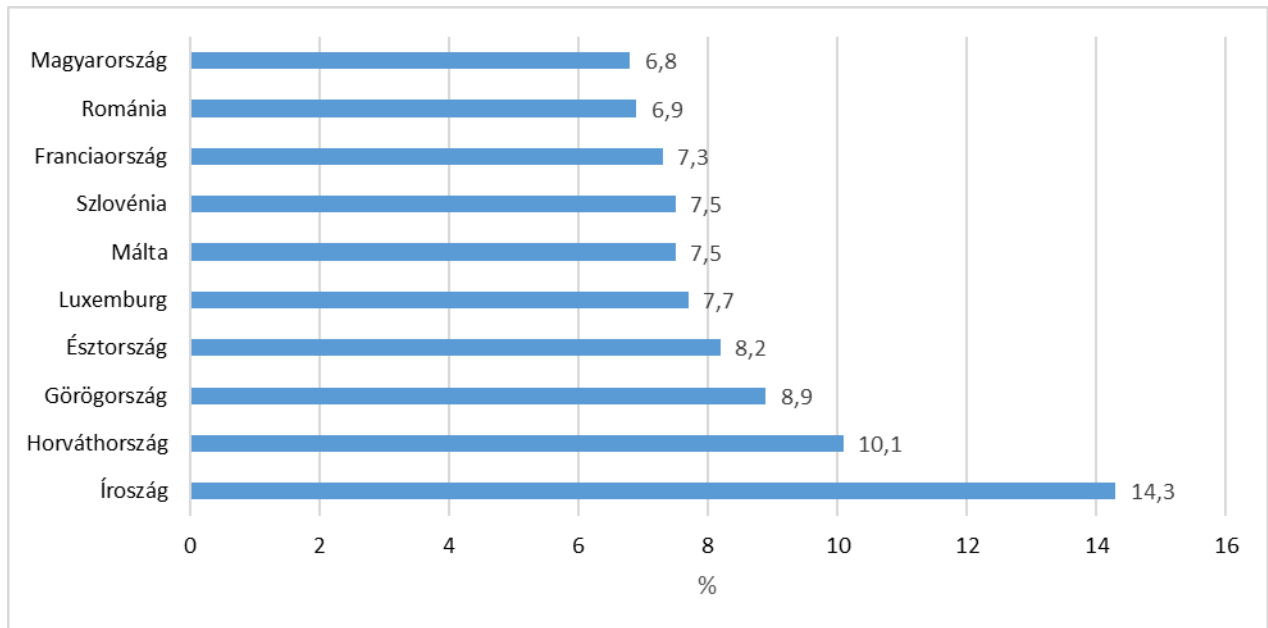
Anyag és módszertan

Bakos és szerzőtársai 2018-ban kutatásukban már foglalkoztak oktatásmódszertani kérdésekkel. Elsőként a téma kapcsán 2019. első félévében folytattunk kutatást, a megkérdezésre online felületet használtunk a felmérésben 150 fő vett részt. A pandémia hatására jelentősen megváltozott a korábban megszokott és széles körben alkalmazott oktatási rendszer és annak módszertana. (Baranyi et al., 2020) Második kutatásunkban a pénzügyek oktatásának módszertanát vizsgáltuk, különös tekintettel a pandémiára és az általa okozott változásokra. A kutatás során arra kerestük a választ, hogy a felmérésben résztvevők a korábbiakban megszerzett pénzügyi ismereteiket milyen oktatási rendszer keretében sajátították el. Azt is szeretnénk volna megtudni, hogy mennyire tartják szükségesnek a válaszadók a pénzügyek oktatását átalakítani, az elmélet/gyakorlat aránya mennyire tesz eleget a tanulni vágyók elvárásainak, illetve azok a diákok, akik már dolgoznak, mennyire tudják hasznosítani a tanulmányaik során megszerzett ismereteiket, ezen kutatás kereteiben 208 válaszadó véleményét ismertük meg. Az online felmérés keretét a közösségi média felületek adták.

Az általunk megkérdezettek 73%-a volt nő, főiskolai/egyetemi végzettséggel a válaszadók több mint 30%-a rendelkezett, a megkérdezés idején 76% folytatott pénzügyi felsőfokú tanulmányokat, az átlag életkor 30 év volt.

Eredmények

Az elmúlt években mindannyiunk életének részévé vált a pandémiával történő együttélés. A 2020 márciusától megjelenő COVID-19 hatására nyitott kérdések százait generáló helyzetben kellett megoldásokat találni az élet minden területén, legyen az egészségügy, oktatás, termelés, gyártás és még sorolhatnák. A pandémia a nemzetgazdaság egészére befolyással volt, kezdve azzal, hogy miként is lehet lassítani a fertőzések számát és minél kisebb nyomást helyezni az egészségügyben dolgozókra, akik embert próbáló időket éltek át betegekkkel, családokkal együtt. Miközben sokan a betegséggel vagy azt követő poszt-covid tünetekkel küszködtek a gazdaság nem állhatott le, lassan de kialakultak azok a megoldások melyek megmutatták miként lehet ilyen környezetben is dolgozni, tanulni és egyáltalán létezni. Az új helyzet újra ráirányította a figyelmet a pénzügyi tudatosságra, a háztartások pénzügyi helyzetére, hisz voltak ágazatok többek között a turizmus és vendéglátás területe mely szinte néhány hónap leforgása alatt működésképtelenné vált, az ágazatban dolgozók sorra veszítették el állásukat, és szükségképpen más megélhetési megoldás után kellett nézniük. A munkájukat elvesztők kezdetben a tartalékaikat próbálták beosztani, de egy idő után nyilvánvalóvá vált hogy ez nem mehet a végtelenségig hisz látszott hogy ez a helyzet nem fog néhány hét/hónap alatt megoldódni. Szerencsére a munkáltatók igyekeztek, amennyiben lehetőség volt rá megteremteni és támogatni az otthoni munkavégzést, így váltak egy csapásra családi otthonok gazdasági irodává, a nappalik konferencia központtá vagy épp az online oktatás színterévé. A családok megtanulták a logisztika különleges területét is, nevezetesen hogyan lehet a legoptimálisan kihasználni egy-egy családi élettér különböző részeit, hogy többféle funkciót is be tudjon tölteni. 2020. márciusa óta több hullámban söpört végig a világon és szűkebb környezetünkön a járvány. A pandémia rányomja bélyegét a háztartások napi fogyasztására, megtakarítására és a gazdaság egészére. 2021. februári adatok szerint a GDP a nyers adatok alapján 4 százalékkal nagyobb volt a 2019. IV. negyedévinél. A nemzetgazdaság teljesítménye 2021-ben az előző évhez viszonyítva 7,1, 2019-hez mérten 2,1 százalékkal növekedett a nyers adatok szerint. (Ferrentzi, 2022).

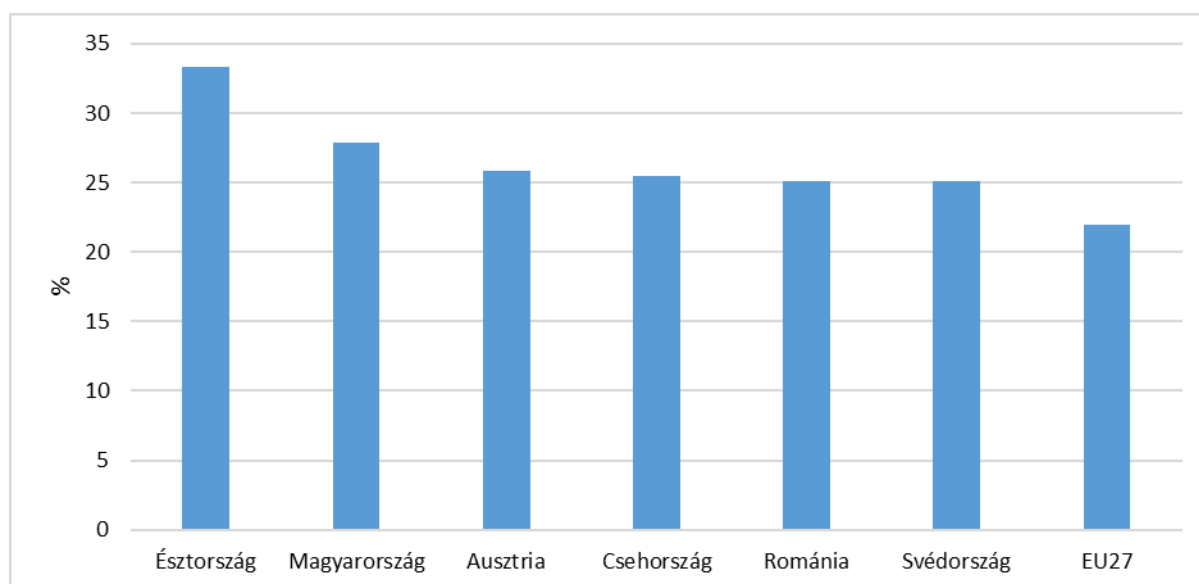

1. ábra. GDP alakulása 2021. első három negyedében

Forrás: Pénzügyminisztérium

A magyar gazdaság teljesítménye az első három negyedévben 7,1%-kal nőtt, a beruházások 12 felett bővültek, a foglalkoztatottak száma 4,7 millióra emelkedett, a munkanélküliségi ráta pedig 4% alá csökkent az elmúlt időszakban olvasható kormány.hu oldalon.

A Pénzügyminisztérium adatai szerint 2022-ben 6,4%-os, jövőre 5,9%-os növekedés várható, amelyet fokozatosan javuló államadósság-ráta és mérséklődő költségvetési hiány kísér majd. A 2. ábrán a GBP előrejelzését lehet látni összehasonlítva más országok várható teljesítményével, mint ahogy látható legnagyobb gazdasági bővüléssel Írországban számolnak. A hazai növekedés mozgatórugója a pénzügyi, informatikai-infokommunikációs és építőipari ágazatok. A mezőgazdaság a rossz időjárási viszonyok miatt sajnos elmaradt a korábbi években megszokott teljesítményéhez képest. A kormány gazdaságélénkítő és munkahelyvédő programjának köszönhetően a pandémia okozta nehézségek részben sújtották a háztartásokat, de így is visszaesett a fogyasztás, a legnagyobb visszaesés 2020. első negyedévében volt tapasztalható. 2021 második negyedétől a háztartások fogyasztása újra fellendülést mutatott többek között az új, támogatott hiteleknek köszönhetően és a foglalkoztatás bővülésének, de a családi adókedvezmény és a 25 év alatti fiatalok adókedvezménye és a nyugdíjasok támogatása is elősegítette fogyasztás bővülési folyamat pozitív alakulását. A beruházási ráták alakulását tekintve az EU átlag 22% míg hazánkban ez 27,9% a vizsgált országok közül a második legjobb eredményt elérve, a legnagyobb növekedést Észtország mutatta 33,3%-kal.

2. ábra. Beruházási ráták a GDP %-ban 2021. III. negyedévében

Forrás: Pénzügyminisztérium

A beruházási ráta alakulásának mintegy 1,5 százalékos növekedését az Otthonteremtési program keretben a családok részére rendelkezésre bocsátott kedvezményes források biztosították. A Pénzügyminisztérium adatai szerint 2021 első felében 1100 milliárd Ft összegű állami beruházás realizálódott hazánkban. „A koronavírus-járvány hatására óvatosabbá váló üzleti döntések közepette továbbra is kiemelkedő hazánk tőkevonzó képessége: a 2020 eleje óta bejelentett nagyvállalati fejlesztések meghaladják a 3 600 milliárd forintot, ami az éves hazai GDP mintegy 7%-át kitevő összeg” áll a Pénzügyminisztérium által közzétett Makrogazdasági és költségvetési prognózis 2021-2025 c. kiadványában.

Összességében tehát az adatok azt támasztják alá, hogy ha még nem is lehet kijelenteni, hogy túl vagyunk a Covid 19 okozta válságon, de annak hatásait megtanultuk kezelni és tompítani. 2021-ben a 15-74 év közötti lakosságból 4 677 ezer fő dolgozott, meghaladva ezzel 2019 év eleji adatokat. Az EU 27 6,7%-os munkanélküliségi rátájához képest 2021 októberében hazánkban 3,9%-os munkanélküliséget mutatott ki a KSH, a nettó keresetek 2010 óta 67,5%-kal lettek magasabbak. Kovács András (2022) szerint „Világszinten a magyar gazdaság a negyedik legnagyobb bővülést produkálta 2021-ben, összes régiós versenytársunkat megelőztük.”

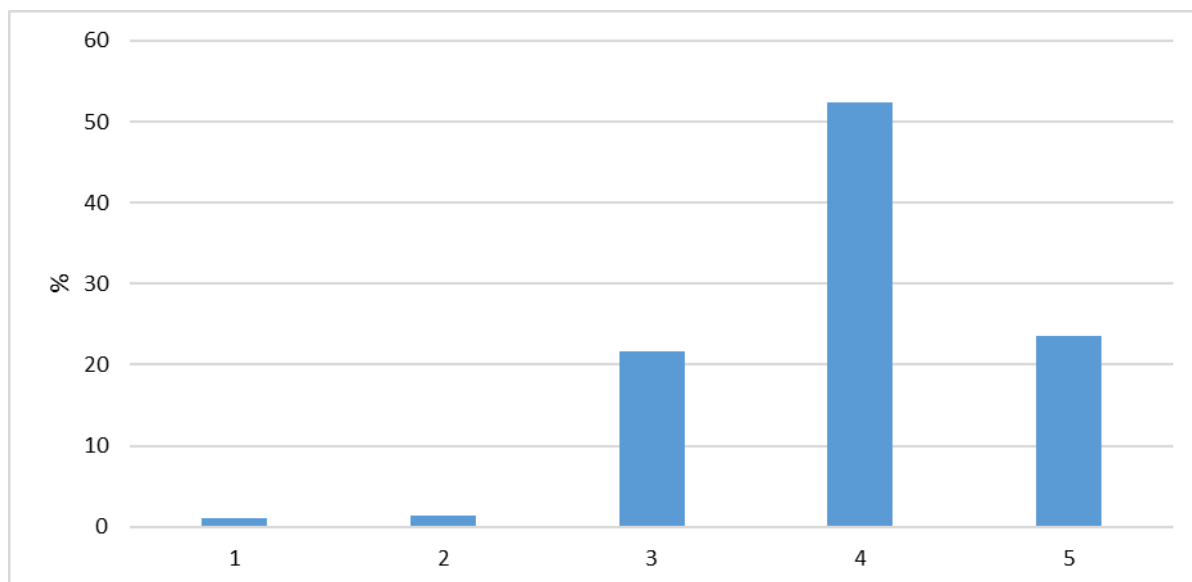
Látható az adatokból, hogy a háztartások anyagi helyzete jelentősen befolyásolja a fogyasztást és az hat a keresletre mely összefügg az adóbevételek pl. ÁFA alakulásával, a megtakarításokkal, hitelfelvételi aktivitással, nem hagyható figyelmen kívül tehát mi módon reagálunk akár rövid akár hosszú távon a pénzügyeink terén egy-egy változásra.

Csiszárík-Kocsir Ágnes és Garai-Fodor Mónika 2017-es kutatásában több mint 700 hallgatót kérdeztek meg arról miért is tartják fontosnak a pénzügyi ismeretek oktatásában történő részvételt. A válasz tekintetében kirajzolódott, hogy a képzés hatására bővülnek az ez irányú ismeretek, másrészt magabiztosabbakká válnak a pénzügyi döntéseket illetően. Már ezen kutatás is rávilágított arra, hogy attól, hogy tanulják a pénzügyeket, és lesz is ismeretük nem feltétlenül fognak hatékonyabban választani a pénzügyi instrumentumok között. A pénzügyi termékek kockázatossága és azok választása bizonyos esetekben inkább visszatartó hatással bír. Botos Katalin és kutatócsoportja 2011-ben a Kiskunságban végeztek kérdőíves felmérést, melyből az derült ki, hogy aki

nem rendelkezik kellő mélységű pénzügyi ismerettel az inkább azt a terméket választja, amit ismer. Horváthné Kökény Annamária és Széles Zsuzsanna 4106 háztartást kérdeztek meg megtakarítási szokásaikról, arra a kérdésre keresve a választ, hogy a megtakarításokra milyen tényezők hatnak. „Kutatásunk során azt tapasztaltuk, hogy a megkérdezett háztartások 83 százaléka fontosnak, illetve kiemelten fontosnak tartja a pénzügyi kultúra fejlesztését.” A pénzügyek oktatásának kérdését Tóth Eszter is vizsgálta 2018-ban, melynek során rávilágított az egyes oktatás módszertani kérdések és területek fontosságára.

Kutatásunk első részében a válaszadóknak különböző területeket kellett fontossági sorrendbe állítania, ezzel a kérdéssel az volt a célunk, hogy megtudjuk a pénz, mint életünk meghatározó eleme vajon a válaszadóink esetén milyen megítélés alá esik más tényezőkhöz képest. A szempontok minősítése 1-5-ig terjedő skálán történt, az egyes szám jelentette, hogy nem fontos az ötös pedig, hogy nagyon fontos az adott tényező az illető életében.

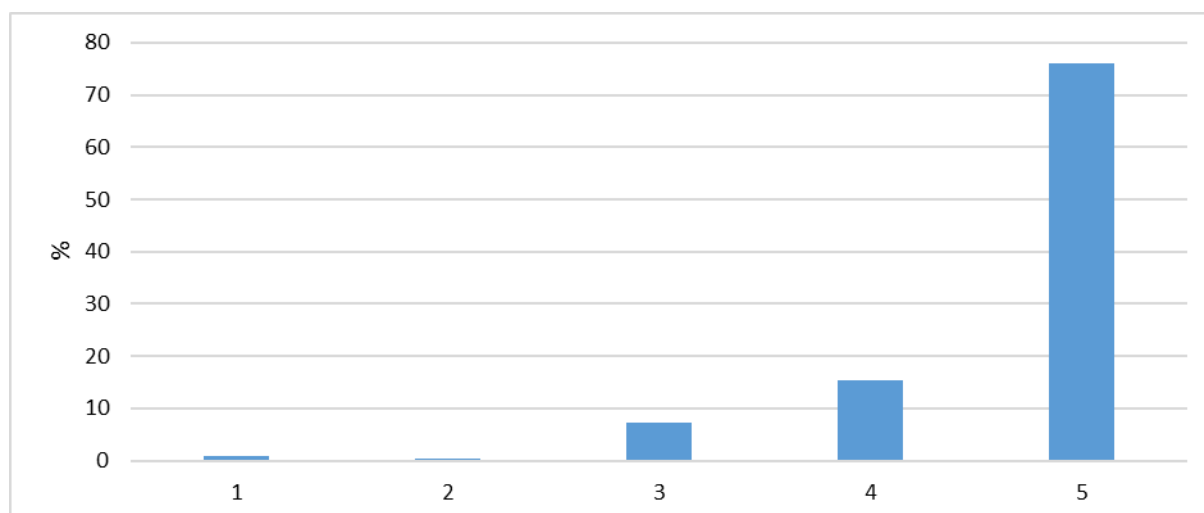
Az adatok alapján megállapítottuk, hogy a társadalmi státusz, vagyis, hogy ki milyen pozícióban van akár a munkahelyén vagy az élet egyéb területén nem tartozik a fontosság tekintetében sehová sem. A karrier tekintetében 48,1% esetén majdnem a legfontosabb szempont, ezzel összefüggésbe hozható, hogy a keresetek, jövedelmek nagysága jó részt attól is függhet, hogy ki milyen pozícióban van az előremenetelét illetően, de azért nem ez a legfontosabb tényező. A család lényegében toronymagasan vezet a fontossági sorrendben, melyet egy picit fél százalékkal az egészség fontossága előz meg. A család mellett sokak számára fontosak a barátok, de már korántsem olyan mértékben, mint azok, akikkel a legközelebbi kapcsolatot ápoljuk. Elérkeztünk kutatásunk kulcskérdéséhez a pénz szerepéhez, ezzel kapcsolatban arra a megállapításra jutottunk, hogy a 2. legfontosabb dolog az életünkben. A legfontosabbnak tartott összetevő az életünkben a család, egészség után a pénz. Felmérések azt bizonyítják, hogy a jövedelem növelése hozzájárul boldogság érzetünk fokozásához, de az arányosság korántsem egyenes. (Danka, 2017)

3. ábra. A pénz mennyire fontos a válaszadók életében?
1 – nem fontos, 5 – nagyon fontos

Kutatásunk második kérdésében a pénzügyekkel való ismerkedés kezdetére kérdeztünk rá. Már cikkünkben is utaltunk arra, hogy a kutatók között nincs teljes egyetértés a konkrét kort illetően, de abban igen, hogy minél előbb annál jobb a témával foglalkozni.

Abban a többség egyetért, hogy az óvodás korban történő foglalkozás a pénzzel bármilyen szinten is szinte fölösleges, a válaszadók közel 70%-a a fontosságot illetően egyes és kettes értéket adott. Az általános iskola alsó tagozatában már növekszik a pénzzel való bánás jelentősége, annál is inkább mivel már iskolai keretek között tanulnak a diákok a számokról, annak alaki és tartalmi formájáról. A pénzzel történő foglalatosság, az ehhez kapcsolódó ismeretek a felsőtagozatban még fontosabbá válik. Érdekes eredmény, hogy legfontosabb korszaknak a pénz szempontjából életünk középiskolai vagy felsőoktatásban eltöltött időik számítanak a válaszadói vélemények alapján, azonban nem elhanyagolható, hogy felnőttkorban történő ismeretfrissítésre, az ismeretek fenntartására is szükség mutatkozik.

4. ábra. Mennyire tartja Ön fontosnak a pénzügyek felnőttkorban történő oktatását, 1 – nem fontos, 5 – nagyon fontos

A soron következő értékelési terület kapcsán arról nyilatkoztak a válaszadók, hogy rendelkezne-e saját bevallásuk szerint pénzügyi ismeretekkel, a válaszadóink 98,1% tanult pénzügyeket, ehhez kapcsolódóan mutatjuk be, hogy ez milyen rendszereken keresztül valósult meg. A válaszadók 4,9%-a már az általános iskolában találkozott megtakarítás és hitel fogalmával emlékezete szerint, ugyanakkor a válaszadók 54%-a még a középiskolában sem foglalkozott a pénzügyi kérdésekkel. Nem véletlen tehát kutatásunk eredménye mely szerint igenis fontos lenne középiskolai évek tekintetében a pénzügyekkel foglalkozni, hisz a válaszadók már tapasztalatból tudnak nyilatkozni annak hiányáról. A középiskolai ismeretek megszerzése leginkább az erre szakosodott intézményekben történő továbbtanulás eredménye, vagyis a gimnáziumi vagy egyéb középiskolákban nem voltak a pénzügyi ismeretek terítéken az oktatás során. A válaszadók több mint 30%-a tanfolyamok keretében is találkozott ezzel a témakörrel. A válaszadók 93%-a felsőoktatás keretében tett szert pénzügyi ismereteire, melyet 3% esetén PhD tanulmányok keretében is folytatott. A pénzügyi képzések elméleti és gyakorlati rendszerével a válaszadók 76%-a rendszeresen találkozott. A számítási feladatokat a legtöbb esetben a táblán levezetve sikerült elsajátítani, ami azt is feltételezi, hogy többen a válaszadók közül nem a pandémia ideje alatt tanulták a pénzügyeket, fontos megemlíteni, hogy ezt a módszert továbbra is nagyon fontosnak és hatékonynak tartják a válaszadók, 86% nyilatkozott úgy, hogy a jövőre nézve is ez egy hatékony oktatási módszer lehet. A szituációs játékokkal a válaszadók 1/3 része nem találkozott, mindössze 6% nyilatkozott úgy, hogy az oktatás során része volt ilyen módszertani megoldásban. Az esettanulmányok készítése vagy bemutatása hiányzott lényegében az oktatási repertoárból, ami szintén arra utal, hogy a frontális ismeretátadás volt a meghatározó, hasonló eredményt mutat a csoportmunka készítése is,

azaz a válaszadók 22%-a tanulmányai alatt egyáltalán nem találkozott ilyen jellegű tevékenységgel, kiselőadás tartása is 31% esetén ismeretlen jelenséggé került definiálásra.

A külső szakemberek meghívása igazi üdítő jelenség lehet egy-egy téma kapcsán, azonban ennek hiánya szintén megmutatkozott, rendszeresen a válaszadók 8%-nak volt alkalma ezzel az ismeret átadási móddal találkozni, ugyanakkor fontos megemlíteni, hogy a válaszadóknak igenis lett volna rá igényük, és több mint 80% tartja nagyon hatékony ismeretátadási módnak. A házi feladatok kiadása és annak ellenőrzése a pénzügyek terén mondhatni meghatározó és gyakori alkalmazott módszertani elem, a válaszadók 57%-a nyilatkozott úgy, hogy gyakran/nagyon gyakran kapott házi feladatot tanulmányai során, ami azért fontos, hogy az az órán elhangzott vagy bemutatott példákat önállóan is meg kell tudni oldani és szerencsésebb, ha még a számonkérés előtt kerül erre sor és nem utólag. A szóbeli vizsga tevékenység szintén meghatározó eleme volt a válaszadók oktatásának. Azonban az írásbeli számonkérés több mint 80%-ban volt nagyon is ismert megoldás, a pandémia alatt ez a jelenség nem véletlen. Az írásbeli számonkérést hatékonyabb módszernek tartják a válaszadók a jövőre nézve, mint a szóbeli vizsgákat. Az írásbeli tesztek számítógépen oldották meg a válaszadók, ami már feltételezi nem csak a szakmai ismeretek meglétét, de a számítástechnika világában is jártasnak kell lenni. A válaszadók alacsony arányban vettek részt terepgyakorlaton, vállalat-látogatáson, melynek hasznosságát illetően magas pontszámokat kapott ez a módszertani elem.

Az elmúlt időszakban az oktatási kerettantervek átalakításánál az ajánlások a gyakorlat orientáltság irányába mutattak, ennek ellenére a válaszadók fontosnak tartják a színvonalas elméleti oktatást, több mint 90% közepes vagy annál nagyobb értékkel illetve az elméleti oktatás fontosságát. A jövőre nézve az esettanulmányok alkalmazása, a szituációs feladatmegoldások jelentős színteljesítmények lehetnek a frontális oktatásnak. A kiselőadás tartását nem tartják teljes mértékben hatékony módszernek, sokkal inkább a csoportos munka kerül előtérbe a javaslatok szerint. A válaszadók mennyire tudják hasznosítani megszerzett ismereteiket? Erre a kérdésre is kerestük a választ, több mint 50% nyilatkozott úgy, hogy biztosan tudja hasznosítani, 3% alatti volt azon válaszok aránya, akik úgy gondolják, hogy nem lesz szükségük ezen ismeretekre. Egyre fontosabb teret nyer az idegen nyelven történő kommunikálás és a szakmai ismeretek megszerzése is, a válaszadók 80%-a esetében tartanának igényt a szakma adott idegen nyelven történő megismerésére is.

Fontos hangsúlyozni, hogy nem volt olyan válaszadó, aki a gyakorlati oktatási részre 1-2 pontot adott volna, a válaszadók 97%-a tartja a gyakorlati részt kiemelkedően fontosnak, az aktuális elméleti részekkel párhuzamosan megismerve. Az elmélet gyakorlat arányát tekintve a legtöbben (31,1%) az 50-50%-os arányt tartották a legjobb megoldásnak. Oktatókkal szembeni követelmények esetén a válaszadók 94%-a elvárja a naprakész ismereteket, a jó kommunikációs készséget, világos feladat levezetést, magyarázatot. Annak is nagyon fontos szerepe van, hogy az oktatás során hányszor mondja el az oktató ugyanazt a feladatot. Az, hogy az oktató mennyire legyen engedékeny, a legtöbben a közepes értéket jelölték be, tehát nem feltétlenül ez a mérvado egy oktatóval szemben, sokkal fontosabb ettől a következetesség.

Az anyagi lehetőségek a válaszadók 52%-nál nem okozott nehézséget a pénzügyi ismeretek megszerzését illetően. Ugyanakkor a szabadidő megléte vagy annak hiánya úgy tűnik, komoly nehézséget okoz a pénzügyi ismeretek megszerzését illetően. Néha a belső motiváció is hiányzott a kellően színvonalas ismeretek megszerzését tekintve. A pénzügyi téma a kérdőívet kitöltők meglátása szerint nem könnyű, 33,7%-nál szembesültek nehézséggel, melyben az is szerepet játszhatott, hogy 8% esetében nem ez volt az érdeklődési körük. A válaszadók 35%-a tervezi, hogy a jövőben részt vesz iskolarendszerű ismeretbővítésben, több mint 50% esetén szakcikkek olvasása is meghatározó lesz az ismeretek fenntartásában. Az ismeretek megszerzését és annak fejlesztésének szükségességét egyértelműen a munkahelyi motiváció tartja fenn.

A felmérésünk kulcskérdése volt, hogy a pandémia milyen hatással is volt válaszadóink pénzügyekkel kapcsolatos érdeklődésére. A pénzügyi ismeretek megszerzésére irányuló érdeklődés a pandémia idején 46% esetében növekedés mutat. A kutatásuk további területeként az oktatókkal szembeni elvárásokat elemeztük, melynek során faktor és klaszteranalízist végeztünk. Vizsgált változó az alábbi kérdés volt: „Mennyire várja el általában az alábbiakat egy pénzügyet oktató tanártól?”

A válaszadók esetében a felmérés során Likert skála alkalmazásával került felmérésre az oktatókkal szemben támasztott egyes tényezők fontossága. (Mayer 2018) A felmért ismérvek faktoranalízis segítségével kerültek elemzésre. A : A változók számát faktoranalízissel redukáltuk, mely előtt a Kaiser-Meyer-Olkin mutatót alkalmaztuk hogy egyértelmű legyen hogy a minta alkalmas e a további elemzésre. A mutató értéke 0,66 volt, mely szerint elvégezhető volt az adatokon a faktoranalízis. „A Kaiser-Meyer-Olkin- (KMO) kritérium az egyik legfontosabb mérőszám annak megítélésében, hogy a változók mennyire alkalmasak a faktoranalízisre, (Csallner 2015) A faktor-elemzés során két csoportot tudunk elkülöníteni melyet „Szakmaiság” valamint „Empátia” kifejezésre kereszteltünk.

Mennyire várja el általában az alábbiakat egy pénzügyet oktató tanártól?

„Szakmaiság” faktor

- jó kommunikációs készség
- következetesség
- világos feladat meghatározás és megoldás
- naprakész ismeretek

„Empátia” faktor

- engedékenység
- többször ismételje el a feladatot és annak megoldását
- teljesíthető legyen a számonkérés

Az oktatóval szemben támasztott elvárások az empátia és szakmaiság kritériuma mentén 191 fő válaszát értékeltük klaszterelemzés segítségével. Az első klaszterbe tartozott a válaszadók 47,64%-a azaz 91 fő, a második klasztert a válaszadók 15,71%-a alkotja, azaz 30 fő, a négyes számú klaszter 40 válaszadóval a minta 20,94%-t foglalja magában, s végül az ötödik klasztert 30 válaszadó teszi ki, 15,71%-kal.

Az első csoport a legnagyobb elemszámmal rendelkezik, melynek tagjai kiemelkedően fontosnak tartják, hogy egy oktató egyidejűleg legyen empatikus és szakmailag is felkészült. Rendelkezzen naprakész ismeretekkel, egyértelműen adja ki a feladatokat, legyen következetes, azonban mindemelett lényeges az „emberiesség” tényezője is, vagyis, ha kell akkor próbálja megérteni és kezelni is a hallgató problémáját. A második legnagyobb létszámot magába foglaló klaszter esetén a válaszadók a tanárukkal szemben leginkább a szakmaiságot helyezik előtérbe, náluk az elsődleges szempont a felkészültség és az oktatás módszertani követelményeknek történő megfelelés. A szakmai hozzáértés követelménye az oktatóval szemben átlagon felüli. Tehát az első és a negyedik csoportot egyben nézzük akkor 131 fő esetén első helyen a szakmaiság jelenik meg mint követelmény az oktatóval szemben.

Az 5. klaszter válaszadói esetén kizárólag a szakmai szempontok az elvárások, hogy a tanár mennyire segítőkész, empatikus, megértő ez igazából majdnem mindegy is.

A kettes csoportba tartozó 30 válaszadó számára közömbös, hogy milyen a tanár. A képzésen túl akarnak esni és kész. A vizsgálatunk következő területe az volt, hogy vajon mi hatott az egyes klaszterekben „helyet foglaló” válaszadókra. Elsőként az iskolai végzettséggel hoztuk összefüggésbe, hogy ki melyik klaszterbe is tartozik, ezen feltételezésünk igaznak mutatkozott ugyanis a Khi2 próba szignifikancia szintje 4,5% volt, ami 5%-os tévedési valószínűségeen belül elfogadható

és mivel 5% alatti az érték, így az iskolai végzettség hatással volt arra, hogy milyen elvárásaik vannak a válaszadóknak az oktatókkal szemben. Az alacsonyabb iskolai végzettségűek számára kiemelkedően fontos, hogy a tanár szakmailag mennyire felkészült. A középfokú és a FOSZ iskolai végzettségűek esetén a legnagyobb arányban az első csoportba tartoznak. Az első csoport aránya a felsőfokú iskolai végzettségűek esetén a legalacsonyabb, vagyis akinek közvetlen napi rendszeres kapcsolata van az oktatóval jobban igényli a szakmaiság mellett, hogy milyen kapcsolat alakul ki diák és tanára között, mennyire tud számítani a diák a szakmai kérdéseken túl tanára beleérző képességére. A második összefüggés vizsgálat keretében érintett kérdés, hogy a válaszadók neme hatással van-e az oktatókkal szemben támasztott elvárásokra. A Khi2 próba 69,5%-os szignifikancia szintet mutat tehát az, hogy valaki nő vagy férfi nem befolyásolja a klaszterbe történő hovatartozás helyét. Ezzel szemben az, hogy a válaszadás pillanatában ki hány évesnek mondta magát az már mutat kapcsolatot a klaszterben elfoglalt helyét illetően, vagyis az életkor befolyásolta, hogy melyik klaszterbe tartozott a válaszadó. Az életkor és a válaszadók különböző csoportokban kerülése közötti kapcsolatot varianciaanalízissel vizsgáltuk. Erre azért volt szükség mert az életkor, mint metrikus változó került felmérésre. A varianciaanalízis előtt az adatok homogenitásának vizsgálata során a Levene teszt szignifikancia szintje 0,206 volt, így elvégezhető volt a varianciaanalízis. Az elemzés során kiderült, hogy a vizsgált csoportok közötti és csoportokon belüli szórás eltért és az F értéke is 3,690-et mutatott. A referencia értéként elfogadott öt százalék alatti 1,3%-os szignifikancia érték alapján a kapcsolat kimutatható volt az életkor és az adott válaszok természete között. A varianciaanalízis eredményeképpen elmondható, hogy az életkor statisztikailag kimutatható módon hatott a válaszadók oktatókkal kapcsolatos elvárásaira. Az egyes csoportba kerültek a legfiatalabb válaszadók, akiknek minden fontos egy oktatóval szemben. A klaszterben résztvevők átlag életkor 28 év. Akiknek, életkormediánja 24 év vagyis a válaszadók ebben a klaszterben 50%-ban 24 évesek (medián) vagy attól fiatalabbak. Általánosságban megállapítható, hogy minél idősebb a válaszadó annál kevésbé igényli az empátiát és annál lényegesebb a szakmai szempont.

Köveztetések és javaslatok

Jelen kutatásunk aktualitását nem csupán a pandémia adja, hanem az is, hogy a pénzügyi oktatás nem csak tartalmilag, de módszertanilag is átalakuláson megy keresztül. Vannak területek melyeket az idő vasfoga nem annyira látszik meg, sőt az idő előrehaladásával méginkább felértékelődnek a korábbi kutatási eredmények, és az idő múlásával szerzett tapasztalatok fogják igazolni, hogy a korábbi feltételezéseink beigazolódnak látszanak, mivel korábban nem rendelkezünk ilyen irányú ismeretekkel, tapasztalatokkal, példaként tudjuk felhozni a COVID19 járvány megfékezésére tett folyamatos kutatási erőfeszítéseket. A kutatási eredmények melyek hozzávetőlegesen egy év megfeszített munkájának eredményeképpen születtek meg, hogy az új vakcinák ténylegesen mennyire teljesítik a hozzájuk fűzött reményeket bizony-bizony csak idő előrehaladásával derült ki. Más területek, mint például a pénzügyek az idő előrehaladásával folyamatosan bővülnek és szükségsszerűvé válik nem csak a tartalom korszerűsítése, de annak átadási módszertanának felülvizsgálata is. Milyen irányban is kellene az oktatást átalakítani? Úgy gondoljuk, hogy erre a kérdésre leginkább az oktatásban résztvevők tudják megadni a választ. A kérdőíves felmérésünk során arra jutottunk, hogy a válaszadók továbbra is meghatározónak tartják a frontális oktatást, nem fölösleges az előadások megtartása sem, viszont új módszertani elemek választási lehetőségét kell szem előtt tartani, az egyes diákok igényei nem egyformák, melyet leginkább a koruk, a korábban

megszerzett ismeretek mélysége befolyásolja. A tartalom mellett kiemelten fontos az oktató személye, mellyel kapcsolatban szintén jelentős elvárások fogalmazódtak meg, különösen a szakmaiság, az emberiség, empátia kapcsán.

Hivatkozott források

- [1.] Bakos-Tóth, E. (2018): Pénzügyi tantárgyak tanulásának problémái oktatói szemmel. In: Dinya, L – Csernák, J. (szerk.) (2018): *"Fenntarthatósági kihívások és válaszok" – "Sustainability challenges and answers": XVI. Nemzetközi Tudományos Napok: Gyöngyös, 2018. április 12-13.: program, előadások és poszterek összefoglalói [16th International Scientific Days: Gyöngyös, 12-13 April, 2018: programme, summaries of presentations and posters]*. Eger, EKE Líceum Kiadó, p. 53.
- [2.] Baranyi, A. – Csernák, J. – Tóth, E. I. (2020): Result Of The Survey On Studying Finance Basics. In: Bacsó Róbert (szerk.): *LIMES: II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tudományos évkönyve : „50 éves a közgazdasági Nobel-díj” - A számvitel és pénzügy tudományok hatása a gazdasági folyamatok fejlődésére*. Beregszász, Ukrajna: II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, pp. 27–38.
- [3.] Botos K. – Botos J. – Béres D. – Csernák J. – Németh E. (2012): Pénzügyi kultúra és kockázatvállalás a közép-alföldi háztartásokban. *Pénzügyi Szemle*, 57(3), 291–309. <https://www.penzugyiszemle.hu/penzugyi-szemle-folyoirat-archivalt-cikkek/penzugyi-kultura-es-kockazatvallas-a-kozep-alfoldi-haztartasokban>
- [4.] Csallner A. (2015): *A faktor analízis megvalósíthatóságának feltételei*. Juhász Gyula Pedagógusképző Kar honlapja. Letöltés dátuma: 2022. 03. 18. forrás: http://www.jgypk.hu/tamop15e/tananyag_html/spss/a_faktoranalzis_megvalsthsatgnak_feltetei.html
- [5.] Csiszárík-Kocsir Á. – Garai-Fodor M. (2018): Miért fontos a pénzügyi ismeretek oktatása a Z generáció véleménye alapján? *Polgári Szemle*, 14(1–3), 107–119. DOI: <https://doi.org/10.24307/psz.2018.0809>
- [6.] Danka B. (2017): *Mennyibe kerül a boldogság?* Mindset pszichológia honlapja. Letöltés dátuma: 2021. 12. 31. forrás: <https://mindsetpszichologia.hu/mennyibe-kerul-a-boldogsag>
- [7.] Ferentzi A. (2022.): *A vártnál is nagyobb nőtt a magyar gazdaság teljesítménye*. Világgazdaság honlapja. Letöltés dátuma: 2022. 03. 14. forrás: <https://www.vg.hu/vilaggazdasag-magyar-gazdasag/2022/02/a-vartnal-is-nagyobb-nott-a-magyar-gazdasag-teljesitmenye>
- [8.] Szerző nélkül (2021): *Erőteljes gazdasági növekedés és javuló egyensúlyi mutatók várhatóak a következő években*. Magyarország Kormánya honlapja. Letöltés dátuma: 2022. 03. 02. forrás: <https://kormany.hu/hirek/eroteljes-gazdasagi-novekedes-es-javulo-egyensulyi-mutatok-varhatoak-a-kovetkezo-evekben>
- [9.] Horváthné Kökény A. – Széles, Zs. (2014): Mi befolyásolja a hazai lakosság megtakarítási döntéseit? *Pénzügyi Szemle*. 59(4), 457–475.
- [10.] Kovács A. (2022): *Történelmi rekord a magyar gazdaság növekedése*. Origo honlapja. Letöltés dátuma: 2022. 02. 16. forrás: <https://www.origo.hu/gazdasag/20220215-magyar-gazdasagi-novekedes-nagy-meglepetes.html>
- [11.] Szerző nélkül (2022): *Itt a toplista: Európa élén a magyar gazdaság*. Portfolio honlapja. Letöltés dátuma: 2022. 02. 15. forrás: <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20220215/itt-a-toplista-europa-elen-a-magyar-gazdasag-526827>

[12.] Mayer A. (2018): *A Likert-skála fogalma és 3 fajta módszer az elemzésére*. SPSSABC honlapja.
Letöltés dátuma: 2022. 03. 18. forrás: <https://spssabc.hu/kutatasmodszertan/likert-skala-fogalma-elemzese/>

Szerzők

Baranyi Aranka
ORCID: 0000-0002-6935-0581
PhD
Egyetemi docens
Óbudai Egyetem
baranyi.aranka@kgk.uni-obuda.hu

Csernák József
ORCID: 0000-0002-9094-4384
PhD
Egyetemi docens
Óbudai Egyetem
csernak.jozsef@kgk.uni-obuda.hu

Csiszárík-Kocsir Ágnes
ORCID: 0000-0001-5454-7843
PhD
Egyetemi docens
Óbudai Egyetem
kocsir.agnes@kgk.uni-obuda.hu